

SAVOGNIN: ela mond d'energeia vo ainten l'offensiva

Ena uniun cun caracter da pionier

pb. «Biagier ed energeia» è stada ena activitad da consegliazium tgi l'interpresa Uffer SA ansemen cun oters partenaris ò offeria siva digl 2011 ainten la sedia a Savognin/Padnal. Siva digl 2016 è chesta organisaziun libra neida ramplazzada antras l'uniun «ela mond d'energeia». Ossa ins vo ainten l'offensiva cun la consegliazium e vot instituzionalisar chella cun caracter da pionier.

L'uniun «ela mond d'energeia» è neida iniziada dalla Uffer SA a Savognin. Ella sa cumpona da tschintg partenaris principals: Uffer SA, ewz, la scol'ota IbW, l'Uniun Pac Ela, ed igl Martgea d'energeia Ela. Vetiers vignan anc 30 partenaris laterals u commembers. Tots chels partenaris e commembers on da far an ena moda u l'otra an dumondas da construcziun er cun energeia.

Scu gio menziuno è igl «mond d'energeia ela» instituzionaliso ainten ena uniun, manada dad ena suprastanza. President è cunsigliar digls cantuns, Stefan Engler.

Dalla vart opertativa èn angascheas ainten la direziun Urs Hefti dalla vart tecnica e Patric Vincenz dalla vart administrativa/strategica e manader da gestiun.

Ainten l'antiera organisaziun è integrada schibagn l'economia, l'ecologia, l'energeia e la politica e la furmazium. La fegnameira per igl avignair duess esser da mobilisar pi ferm an di-

recziun scolaziun ed infurmaziun. Percheigl ins less er integrar anc pi ferm la scol'ota Südostschweiz IbW. Ins less er far daples workshops cun igls commembers dall'uniun u an furma averta. La cumpetenza centrala dall'uniun è la consegliazium an tottas dumondas da construcziun, sanaziun ed alloura er mobilitad. Ins less porscher an chella direziun ena consegliazium professiunala, cumplessiva e neutrala e chegl fiss tuttegna ena purscheida da caracter da pionier. E chegl betg angal aint igl cantun Grischn, mabagn an Svizra. Er schi l'uniun sa nomna «mond d'energeia ela» schi duessan las activitads da chella betg sa restranscher sen chel perimeter, mabagn neir offereidas dapertot lò, noua tgi ellas vignan dumandadas. Igl mument ins ègl vedlonder dad elaborar en concept tgi duess neir preschento la premaveira 2018 scu strategica fixa.

Promover sanaziuns cumplessivas

Urs Hefti tgi ò la cumpetenza tecnica ainten dumondas d'energeia vei, tgi ena consegliazium d'energeia an connex cun la construcziun e la sanaziun da bietgs davainta adegna pi impurtanta. La seira d'infurmaziun tgi ò li oz a Savognin/Padnal duess betg igl davos far pi ancunaschaint igl «mond d'energeia ela» e las sias activitads. «Ins less stgaffair ena plattafurma accessibla per mintgign. Ed alla finala duess neir messa an peis ena reit da consegliazium cun schliaziuns neutralas e cunsiglieders professiunals», dei Urs Hefti.

Politicamaintg seia la tgossa gio madeira. An connex cun la midada d'energeia 2050 seia ple tgi cler, tgi ena gronda part digl concept d'energeia federal sa basa sen spargner energeia. E lò survigna igl spargnamaint antras biagier da maniera efficienta e da far sanaziuns energeticas ena gonda muntada. La confederaziun vegia dulzo las contribuziuns annualas persiva da 300 sen 450 milliuns.

Alla finala i geia er per saveir effectuar chellas contribuziuns da promoziun tgi igl cantun metta a disposiziun. E cò seia bung da saveir tschertas tgossas. Uscheia tgi i renda pi bagn e vign sustignia pi ferm da far ena sanaziun generala e cun sistem dad en betg. Alloura ins saptga effectuar anfignen igl maximum da contribuziuns anfignen 120. fr/m² anstagl da far an etappas e neir an regress angal dalla mesadad. Ed er seian las contribuziuns da promoziun collieidas cun tschertas preteisas.

Er dar impuls alla economia indigena

Scu tgi Patric Vincenz ò detg duess la consegliazium star agl center. Chella duess esser schi professiunala, uscheia tgi igl possessour dad en betg so calcular mecta exact igls costs an chegl tgi pertotga investiziuns d'energeia. Chegl viglia damais betg angal deir da survaigner consegl an connex cun en nov scaldamaint, mabagn per igl antier sistem energetic. Scu ena frestgera u ena schalera ins parta aint er las sanaziuns tenor en nivel da qualitat e correspondentamaintg dattigl er contribuziuns da promoziun. E per promover sana-

Patric Vincenz (san.) è responsabel tar «ela mond d'energeia» per la part administrativa ed Urs Hefti per la part tecnica.

Las dus tgesettas da construcziun sumiglianta, pero cun ena tenica d'isolaziun fitg differenta mossan da maniera evidentata tge efficienza tgi chella so averir.

ziuns antieras vign la dirada digl taimp da construcziun limitada sen dus onns. Cun l'opziun dad en onn prolunga. Pero betg pi dei, uscheia tgi ins faschess la sanaziun «angal» an etap-pas.

«I vo er per romper ena lantscha per las interpresas indigenas», dei Patric Vincenz. Vot deir da stgaffeir premissas tgi ellas cattan er lavour. Premissa è tgi ellas èn er en tant sezzas innovativas e sa movan sen igl binari dalla tecnica ecologica cun offerire schliaziuns adattadas. E schi l'interpresa Uffer SA seia stada iniziata per professionalisar ena cunsegliazion e seia er anc oz igl motor dall'antiera tgossa, schi seiigl bagn cler tgi ins vegia er interess vedlonder, ma la fegnameira duess propi esser ena cunsegliazion tant scu pussebel neutrala.

I saro er uscheia tgi schi la cunsegliazion è professiunala, schi niro ella er a custar ensatge. Pertge alloura è ella per igl cunsgliedier er intensiva da lavour. Per chel tgi peglia ancunter igl cunsegl sogl esser en ageid da neir tar en resultat optimal ed er da saveir spargner daners cun far ena schliaziun cumplexsiva e persistenta.

L'efficienza è ple tgi evidentata

Tgi ena sanaziun energetica ve dad en bietg existent scu er schliaziuns idealas ved la construcziun dad en bietg nov è ple tgi cler. Ins dovra bler pi paca energiea ed è cotras alla fegn digl onn pi pacs costs. Tiers chegl ins so contribueir bler vedlonder per gravager pi pac igl ambiaint. Schliaziuns energeticas ecologicas e persistentas èn er ena gronda fegnameira dalla midada d'energeia 2050. D'ena vart cun spargner energiea e da l'otra vart cun duvurar furmas d'energeia regenerabla. Per visualisar igl effect dad dad ena buna isolaziun dad en bietg è igl «mond d'energeia ela» preschento an vista alla infurmaziun da chesta seira en exaimpel concret. Oradem Savognin, gist all'antschatta dalla vischnanca gnond da Cunter èn plazzadas dus tgesignas. Egna da chellas è construeida anc a moda vi-

glia, vot deir cun angal paca isolaziun. La sagonda è construeida tenor la pi nova tecnologia d'isolaziun. Scu suletta funtanga per scaldar era ainten mintgigna dallas tgesettas ena candeila. Per tgi chella vegia aria avonda per saveir arder era giusot ena rosnetta per tgi igl oxigen possa antrar e soura per tgi igl nitrogen possa sorteur. Ainten mintgigna dallas tgesettas era monto en termometer digital tgi inditgiva an grondas cefras quant tgod tgi seia. La tgesetta cun angal ena isolaziun minimala mussava ena dumang 6.1° C. Ainten l'otra tgesetta cun l'isolaziun tgi corresponda alla tecnologia dad oz mussava igl termometer 17.4° C. Cò dovrigl nign commentar vetiers.

Adegnata puspe acziuns

«ela mond d'energeia» vot sa mover sen igls pi divers camps tgi on da far cun energiea. Chegl pertotga er la mobilitad. Er schi chegl è en camp anc pi nov e tgi dat anc grond potenzial. En'antschatta è fatga cun metter a Padnal tar la Uffer SA en tancadi per vehichels cun motor electric.

L'uniun «ela mond d'energeia» vot er adegnata puspe far acziuns ed infurmaziuns an direcziun da spargner energiea u dad ansomma betg duvurar, noua tgi fò betg basigns. Egna da chestas acziuns è er stada chella da piglier se contact cun igls possessours da tge-sas ed abitaziuns da vacanzas. A chel senn tgi els scaldessan betg l'abitaziun durant chel taimp tgi gl'èn betg cò, mabagn redutgesan la temperatura ad en minimum, uscheia tgi pudess betg schalar las avas.

«La reacziun sen chesta acziun è stada relativamaintg modesta. Forsa 10% on reagea», dei Urs Hefti. Ins dastga pero betg esser disillusiuono. I seia er betg daple tgi en impuls. E differents vevan gio piglia a mang sezs ensatge ainten chella direcziun u vegian an senn da realisar ensatge. Savens ins seia er sen la midada da possessours tranter ena generaziun e l'otra ed inms stebgia tge far cugl object agl avigneir.

... Cresma ... ??? ...

Cresma è l'acceptanza digl cresmant, dad esser catolic e mussar chegl publicamaintg.

Ins sogl far chegl cun 14 onns? I saro en mardt tranter usit, festa, regals, padregn, madretscha, famiglia. Schi ia pudess decider, nissan igls giuvenils cresmos cun 18 onns. Magari madeirs per ena tala decisiun.

Ossa midainsa sen la cresma cun 14 e betg ple 5 annadas ansemen. Chegl vess dad esser alla fegn dalla scolaziun religiousa avant tgi tscherts von anavant a scola a Coira u antschevan gio en amprendissadi.

Igl padregn/madretscha vess dad esser ena persunga da cumplagna confidanza digl cresmant ed igl è tuttegna schi chel/chella è catolic ni betg. El vess da saveir gidar agl giuvenil an crisas persunalas, esser en mang ferm tgi igl so er trer or da malampruamaints e so er mussar la direcziun anvers ena veta cuntantevla.

Igl noss fegl è piglia sies padregn da batten scu padregn da cresma, el leva nign oter. Chel padregn è protestant e Ser Duri è battagea a sies taimp igl noss fegl sen Ziteil. La nossa famiglia è ena ferma ed intima relaziun cun chel padregn refurmo (èn chels betg igls noss ... concristiangs ? ...).

Ia stung betg gugent mal perveia dalla nossa baselgia ed ia deploresch tgi chella stat mintgatant dasper igls calzers.

I dat bleras tradiziuns da baselgia tgi fissan d'adattar agl taimp e bleras tgi fiss da surpansar. E tot chegl agl senn da chel tgi è detg: ... schi vez en problem, ... ni tar mè ...

L'obligaziun da nossa baselgia è d'includer e betg d'excluder ... nous lagn esser «catolics» ... igl pled dei ... averts ... mundials ... e tots èn bagnnias!

Sepp Waldegg, Savognin

